

SLOVENSKI UČITELJ

VERI

VZGOJI

POUKU

V. Letnik

V Ljubljani 15. februarja 1904.

Št. 2.

Nova pota.

Nerouk ni le najimenterjši predmet šolskega pouka, marveč tudi najtežavnejši, ker se peča z abstraktnimi resnicami, ker zahteva precej obširnega znanja in — v novejšem času se je pridružila še ta nova težkoča — ker je temu predmetu odločeno primeroma malo ur. Zato se ni čuditi, da se kateheti trudijo in preiskujejo, kako bi si olajšali nalogo in vendar dosegli povoljnih uspehov. Da se ob takem prizadevanju pokažejo različne, semtertja celo nasprotno misli, je čisto naravno in pri drugih predmetih tudi ni drugače. Večkrat ravno različne misli in nasprotni nazori le še bolj pojasnijo stališče.

Katehetsko gibanje in delovanje je v novejšem času zelo živahno. Posebno pridno deluje že dolgo vrsto let „društvo katehetov“ v Monakovem, ki izdaja mesečnik „Katechetische Blätter“, tudi „društvo dunajskih katehetov“ čigar društveni list so: „Christliche paedag. Blätter“, deluje čimdalje uspešnejše. Posebno zanimanje je vzbudila in gibanje še bolj poživila v teh krogih knjiga, ki jo je že drugič izdal v Würzburgu svetni učitelj Ivan Valerian z naslovom „Neue Wege im Religions-Unterricht“. Mnogi so jo z veseljem pozdravili, drugi pa so ji iz raznih vzrokov ugovarjali. Z ozirom na to knjigo in sploh na novejšo smer katehetskega delovanja hočemo priobčiti nekaj člankov in s tem vzpodbuditi katehete pa tudi svetne učitelje, da naj pridno proučujejo vprašanje o najuspešnejšem poučevanju veronauka in svoje misli priobčujejo v našem listu. Predmet je že tako imeniten, da je vreden truda najboljših.

I.

V prsti vrsti zanima vprašanje o sintetični in analitični učni poti. Naši katekizmi so spisani za analitične kateheze. Najprej je (navadno v definiciji) povedan poglobljen nauk, potlej se pa ta nauk natančneje obravnava v posameznih vprašanjih. To pot je sedanja metodika sploh zavrгла, češ, otroci naj spoznavajo najprej posameznosti, potlej jim bode še le jasna skupnost.

Nekateri želijo korenitega prevrata, da bi se namreč tudi katekizmi predelali in se posamična vprašanja razvrstila po sintetični metodi.

Drugi, zmernejši, pa pravijo, da naj katekizem ostane kakoršen je (to je v isti razvrstitvi), ter zadostuje, ako je kateheza sama sintetična. Katehet torej postopaj vselej sintetično pri razlaganju; stavki katekizmovi točno izraženi, ki so rezultati njegove obravnave, se končno lahko uredijo tako, kakor so v knjigi.

Tudi mi moramo pritrditi temu, že zato, ker ni pričakovati, da bi se naši katekizmi tako kmalu izpremenili in spretno predelali po sintetičnih načelih, pa tudi ni pričakovati veliko koristi od take sestave. Saj tudi v drugih predmetih, ki se uče po sintetično pisanih knjigah, n. pr. v prirodoslovju, gospodje „pri zeleni mizi“ vprašujejo v drugačnem redu, kakor so pa učili; tu jim je več za rezultate, ki so jih učenci pridobili potom obravnave, kakor pa za pot, po kateri se je obravnavalo.

Naj pojasnim z zgledom, kako si to mislim, in sicer na širši podlagi, ko se ne obravnava (razlaga) le eno vprašanje, marveč ono število vprašanj, ki naj tvorijo eno učno enoto ali celoto.

Katehet, n. pr., pride do zakramenta sv. pokore. V splošnem nauku o tem zakramentu ima katekizem v analitični sestavi ta-le vprašanja, ki naj bi se združila po vsebini v eno katehezo: 634. *Kaj je sakrament sv. pokore?* 635. *Kako je Jezus Kristus postavil sakrament sv. pokore?* 636. *Kdo je od apostolov prejel oblast odpuščati grehe?* 637. *Ali je sakrament sv. pokore k zveličanju potreben?* 638. *Kaj nam deli sakrament sv. pokore?* in 639. *Koliko reči je potrebnih, da vredno prejmemo sakrament sv. pokore?*

Katehet pove zgodbo o izgubljenem sinu (otroci ponové glavno vsebino) ter izvaja po znanih pravilih najprej vprašanje 639. Izgubljenemu sinu je podoben grešnik . . . Ako se hoče zopet spraviti z Bogom, mora storiti isto, kar je storil izgubljeni sin ob povrnitvi (pet reči!): 1. „V sè je šel“, premišljeval svoje zlobno vedenje (izpraševanje vesti); 2. hudo mu je bilo . . . Kaj je rekel? (kes); 3. kaj je že rekel? „Vstal bom . . .“ (trdni sklep); 4. nič ni skrival očetu, naravnost se obtožil: „Oče grešil sem“ (spoved); 5. pripravljen je vse storiti, kar oče zahteva. (Zadostovanje).

Vprašanje 638. 1. Kako je sprejel oče izgubljenega sina? („odpuščanje grehov“); 2. ali ga je kaj kaznoval? ali je privolil v to, kar je sam hotel, da bi bil le najemnik? („odpuščanje večnih in tudi vsaj nekaterih časnih kazni“); 3. kaj je ukazal oče prinesiti? (n o v o b l e k o, — „posvečujočo milost ali nje

pomnožitev“); 4. kaj še? (prstan na roko, [na prstanu je bilo nekdanje navadno ime, da se je rabil kot pečatnik = sinovske pravice] „povrnitev zaslug za nebesa“, itd.) 5. ali še kaj? (čevlje na noge, [bos človek ne more lahko hoditi po ostri poti, izpokorni grešnik tudi ne po poti pravice], „posebne milosti za bogoljubno življenje“); 6. s čim je še oče razveselil izgubljenega sina? (gostija, — „mir vesti“). Vprašanje 635—637. Koga pomeni izgubljeni sin? (grešnika); koga pa njegov oče, ki mu je tako ganljivo lepo odpustil? (nebeškega Očeta). Kdor je bil razžaljen, lahko odpusti na dvojen način: ali sam ali pa kom drugem. (Ako je bil imeniten gospod razžaljen, pošlje lahko hlapca k razžalniku, naj mu sporoči v njegovem imenu: „gospod ti je odpustil“). Z grehom je Bog razžaljen; pa je tako hotel, da ne odpušča kar naravnost, marveč po svojih služabnikih. (Dokler je bil Jezus še sam na zemlji, je sam odpuščal grehe, predno pa je v nebesa, šel je pooblastil apostole). Zdaj se takorekoč samoobsebi razvijejo vprašanja 635—637.

Vprašanje 634. Brez posebnega prehoda se zdaj lahko zastavi še vprašanje: „Kaj je (torej) zakrament sv. pokore?“ — Ponovi pa se vse lahko že v katekizmovem redu (analitično).

Končno odpro otroci knjige in bero isto. Katehet pa ponavlja vpraševaje bistvene reči iz svoje poprejšnje razlage.

Vselej se seveda ne da tvarina tako obravnavati, pač pa slično, v krajših odstavkih, ali posameznih vprašanjih. (Dalje.) A. K.

Ljudska šola na Kranjskem.

Piše Viktor Steska.

Ljudska šola, deželna ali narodna šola, kako hitro izgovoriš to besedo, in vendar koliko časa in truda je trebalo, da je človeštvo dospelo do tega pojma!

V bežnem teku vekov so zrastle razne učilnice in delovale za vzgojo in pouk. Največ je bilo župnih šol, dalje mestnih in latinskih in nekoliko vseučilišč. Ljudskih šol v sedanjem pomenu pa še ni bilo, ker je bilo staršem svobodno, da so otroke pošiljali v šolo ali pa ne. Zakaj pa ljudskih šol ni bilo? Zato, ker jih ni bilo mogoče ustanoviti, vzdržavati in voditi. Za vse te naredbe je treba urejene države, ki ima dovolj moči, pa tudi pomočkov, da take učilnice ustanavlja, da namešča dovolj izobražene učitelje in da sili otroke v šolo. Teh pomočkov srednji vek ni imel. Poglejmo le našo avstrijsko državo! Še koncem srednjega veka je bila vsa razkosana. Vsaka dežela je imela skoro popolno samostalnost ali svojo upravo. Vladar je imel zelo omejene pravice; ni imel osrednjih uradov; tudi ni bilo občnih zakonov, ampak vsaka dežela je imela svoje postave, svoje pravice in svoboščine. Tako je bilo še za Friderika III. Posamezne dežele je spajal le vladar sam.*)

*) Primerjaj Dr. Arnold Luschin v. Ebengreuth: Österr. Reichsgeschichte 1896. stran 259 idr.

Cesar Maksimilijan I. je šele pričel družiti avstrijske dežele. Za zgled mu je po nekoliko služila lepa burgundska dežela, kjer je dobil svojo nevesto Marijo. Hotel je polagoma vso državo spojiti v lepo celoto, kjer bi se enotno vladalo. Začel je ustanavljati osrednje urade, ki naj bi kazali, da je vladar varuh vseh svojih podanikov. Te vladarjeve nakane pa so prehitro spoznali deželni stanovi. Boječ se za svoje stare pravice so se na vso moč upirali novim naredbam. Zato Maksimilijan ni dosegel svojih namenov, pa tudi njegovim naslednikom se ni bolje godilo. Več se je posrečilo cesarju Karolu VI., največ pa je dosegla cesarica Marija Terezija (1740—1780). L. 1747. so izgubili deželni stanovi svojo moč, ki so jo imeli dotlej v rokah. Cesarica je namreč ustanovila cesarske urade za politično in denarno upravo (politica et cameralia) in razdelila dežele v okrožja, na pr. Kranjsko na tri okrožne urade: v Ljubljani za Gorenjsko, v Novem mestu za Dolenjsko in v Postojni za Notranjsko. Tudi na drugih poljih se je poznala njena vladarska roka. Čas je zahteval izpremembe. V njeno dobo spada početek avstrijske ljudske šole.

1. Ivan Ignacij Felbiger.

Komenski je prvi sprožil misel o ljudskih šolah v sedanjem pomenu. Na Nemškem so pričeli nekateri vzgojitelji po svojih nazorih ustanavljati šole. Ker so dosegli vidne uspehe, so vzbujali občno pozornost. Razni vladarji so jih posnemali in po svojih državah vpeljali šole po njihovih uzorih urejene. Na Avstrijsko je najbolj vplival saganski opat Felbiger (1724—1788). Felbiger je postal l. 1758. opat v Saganu (Šlezija). Kot opat je moral voditi tudi cerkveno in šolsko upravo v mestecu Saganu in v okolici. Spoznal je kmalu, da je šola v tem kraju dokaj slaba. Poučil se je zasebno natančno o protestantovskih nemških šolah. L. 1762. potuje v Berlin, da bi si tam sam ogledal Heckerjevo realko in z njo združeno učiteljsiše ter da bi se navadil Hähnove učne metode. Kar je videl in slišal, mu je zelo ugajalo. Zato je takoj odposlal dva moža v Berlin, da si prisvojita to metodo. Ko se povrmeta, prične z novo šolo, ki je imela namen vaditi spomin in združevati z besedami tudi prave pojme. Prejšnje šole so urile le bolj spomin, zanemarjale so pa razum in spoznavnost. L. 1763. so morali priti vsi selski učitelji v mesto, da se priučijo na novi šoli zboljšani metodi. To je nagnilo vladu v Vratislavi, da mu je poverila skrb za zboljšanje šol po vsej Šleziji.

O tem vrlem šolniku se je raznesel glas po vseh nemških pokrajinah. Od vseh strani so hodili šolski prijatelji v Sagan poslušat novo metodo. Na Tirolskem so štirje duhovniki l. 1767. pričeli z novo zboljšano metodo.

Pasovski škof grof Firmijan je opozoril na šolstvo cesarico Marijo Terezijo l. 1769. L. 1771. so ustanovili na Dunaju normalko. Isto leto je tudi voditelj dunajske šole pri sv. Štefanu Jos. Meßmer opomnil vladu na zboljšanje šol. Minister grof Perggen se je navdušeno zavzel za šolo, toda žal reforme njegove so bile deloma protikrščanske. Njegove načrte je morala cesarica zavreči. Zato pa povabi cesarica l. 1774. Felbigerja na Dunaj, da bi

izvel reforme na normalki in da bi uredil nemško šolstvo na Avstrijskem. Felbiger se loti z veseljem dela in dovrši še isto leto občen načrt za nemške normalne, glavne in trivialne šole. Ta načrt je cesarica potrdila 6. dec. 1774.

2. Felbigerjev »Občni šolski red«.

S tem redom je podal Felbiger temelj ustanovi in uredbi ljudskih šol na Avstrijskem. Glavni predpisi so: Nižje šole se dele v trivialne, glavne in normalne. Trivialne šole z enim razredom naj bi se ustanovile po manjših mestih, trgih in po selih, kjer so že bile župne ali podružnične šole. Učili naj bi se otroci poleg verouka tudi še pisati, brati in računati. Šole naj se zidajo tako, da ima v njih tudi učitelj svoje stanovanje. Stare šole naj se primerno priredé.

Glavne šole z 2 razredoma ali s 3 razredi naj bodo po večjih mestih ali pri samostanih, kjer jih je le mogoče ustanoviti. V vsakem okrožju mora biti vsaj po ena glavna šola. Učenci naj se učé poleg predmetov trivialk tudi še nekoliko spisja, risanja, naravoslovja, zemljepisja in latinščine.

V vsaki deželi bodi po ena štirirazrednica (normalka) kot uzor za vse druge deželne šole. Tu naj bi se naučili učenci vsega, kar potrebujejo v življenju, hkrati pa naj bi se tudi učitelji tu izvežbali za svoj poklic. Tu so se učili tistih predmetov, ki se uče sedaj na meščanskih šolah, in pa latinščine ali te le oni, ki so prestopili pozneje v latinske šole, ali pa so se posvetili lekarstvu in ranocelstvu. Tečaj za deželne učitelje je trajal tri mesece, za mestne pa šest mesecev.

Toda le premalo učiteljev se je vzgojilo na teh šolah, zato so kmalu dovolili tudi glavnim in celó trivialnim šolam a le „uzornim“, da so se smeli ondi pripravljati mladi učitelji za svoj poklic, izkušnje pa so morali vsi napraviti na normalki.

Ta šolski red je dalje zahteval, naj se ustanové tudi dekliške šole, kjer je prilično. Na teh naj se vsaj eno uro na dan vadijo deklice raznih ročnih del.

Učitelje nastavljal tisti, ki jih plačuje. Vsak učitelj pa mora dobiti od vlade izpričevalo (dekret), da je usposobljen, sicer ne sme poučevati. Neusposobljene so preganjali kot „zakotne učitelje“.

Otroci naj bi pohajali šolo od šestega leta dalje po šest ali sedem let.

Nadzornik navadnih šol je bil župnik z enim ali z dvema svetnima možema, okrajni šolski nadzornik je bil dekan.

Vsej deželi je v šolskem oziru načelovala šolska komisija obstoječa iz pet ali šest oseb in je bila odgovorna „splošnemu ravnateljstvu nemških šol na Dunaju.“

To je v bistvu temelj Felbigerjeve avstrijske ljudske šole. Ta načrt so posneli l. 1780. tudi Rusi.¹⁾

Cesarica je ukazala ta Felbigerjev načrt izvesti. Pa to ni bila lahka reč. Nižjih šol je bilo malo. Po mestih, pri samostanih, po večjih župnijah so

¹⁾ Cf. Dr. Kellner: K. Geschichte der Erziehung u. d. Unterrichtes, § 42. — Dr. Lukas: Geschichte der Erz. u. d. Unterrichtes str. 94 idr.

imeli svoje šole, kjer so učili duhovniki ali pa tudi svetni učitelji, sedaj naj bi pa napravila vsaka občina svojo šolo! Tega ljudje niso mogli pojmiti. Kje naj bi vzeli denar za šolo? In ljudske šole „nemške“ za kmete in obrtnike! Čemu ta potrata, kdo jih bo vzdrževal?

Doslej so živeli učitelji večinoma kakor duhovniki ob biri in štolnini, bodisi da so bili orglarji ali pevci ali cerkvenci. Sedaj so bili kot učitelji neodvisni od cerkve, saj je cesarica določila „die Schule ist und bleibt ein Politicum“ (28. sept. 1770) to je „šola je in ostane državna naprava“. To pa ni bilo lahko izvesti, ker država ni hotela pomoči učiteljstvu glede dohodkov.

Dalje so pametni ljudje uvideli, da se slovenske otroke ne da lahko nemški poučevati, in vendar je vlada to zahtevala. Goriško glavarstvo na primer piše, da cesarica „želi vpeljati nemščino v to deželo in jo zenačiti ostalim dednim deželam“. Ljudje tudi niso mogli spoznati, čemu bi koristilo znanje — nemščine kmetiškemu otroku.

Vlada je zahtevala že l. 1751. od okrožnih glavarstev na Štajerskem poročila, kako je s šolstvom na kmetih, v trgih in po mestih; kje so zakotne šole, kje poučujejo učitelji, kje cerkvenci ali orglarji in kakšne dohodke imajo.¹⁾

L. 1761. je zahtevala od kranjske reprezentacije in komore poročila o šolstvu na Kranjskem. Deželna vlada je 17. jun. 1761. odgovorila, da je na Kranjskem le 16 osnovnih šol.

Marija Terezija je 11. aprila 1772. pozvala notranjeavstrijski gubernij, naj se loti z vso odločnostjo izboljšanja šolstva po vseh deželah; najprej naj se ustanove normalke po zgledu dunajske, da vzgojé dobre učitelje; potem naj pa preskrbé stalen šolski zaklad.

Kranjskemu deželnemu glavarstvu je cesarica 17. marca 1772. naročila, naj natanko poizveduje, kake dohodke imajo cerkvenci. To naročilo se pa bržkone ni izvršilo.

Ker so potrebovali mahoma toliko učiteljev, je v začetku zadostoval za ta posel, kdor je znal brati in pisati. Po kmetih so poučevali cerkvenci, orglarji in do-sluzeni vojaki. Drugih učiteljev ni bilo mogoče dobiti, dalje pa je bil tudi ves dohodek učiteljski navezan na cerkev. Da je namreč imel učitelj kak stalen dohodek, so mu izročili dolžnost orglarja ali cerkvenca. Ker s tem poslom ni imel kdovekaj opravka, mu je ostajalo še vedno dovolj časa za pouk. Vsakemu takemu učitelju se je sicer naročilo, naj pride delat izkušnjo na normalko, a prestrogi izpraševavci niso smeli biti, zlasti ne izpočetka. Take so bile razmere tedaj, zato jih ne smemo soditi po sedanji uredbi ljudskih šol.²⁾

3. Kumerdej in grof Edling.

Takrat je živel na Dunaju Blaž Kumerdej (r. 1738 na Bledu) kot učitelj (correpetitor iuris) orientalske akademije. Poznal je dobro šolstvo na Kranj-

¹⁾ Glej temeljiti spis Jož. Apiha: „Ustanovitev narodne šole na Slovenskem“, v Letopisu „Slov. Matice“ l. 1894, 253—317 in l. 1895, 146—233. Primerjaj tudi Helfert: Die öster-reichische Volksschule. Prag, 1860 in Orožen: Ustavoznanstvo str. 122.

²⁾ Iv. Vrhovec: „Početki ljudske šole“ v „Ljublj. Zvonu“, l. 1886, 408—416.

skem in njegove nedostatke. Kot navdušen Slovan je spoznal, da ne kaže vsiljevati v osnovne šole nemščine, zato je samostavno predložil l. 1773. dunajski vladi svoj predlog: Domoljuben načrt, kako bi se dalo kranjsko stanovništvo najuspešneje poučevati v pisanju in čitanju.

Ta predlog je došel v izjavo kranjskemu deželnemu glavarstvu, opatu zatiškemu in kostanjeviškemu, prelatu bistriškemu in novomeškemu nadduhovniku. Ti so se vsi izjavili proti Kumerdejevemu načrtu. Dvorna kancelija se je zato izrazila prav rezko o odgovoru (5. jun. 1773.) in stavila prav konkretne predloge¹⁾: „Osnuj se tudi za Kranjsko posebna šolska komisija, ki naj določi potrebno zalogo, državna blagajna, to je jezuitski zaklad prispevaj 1000—1500 gld. za ljubljansko normalko. Kumerdej bodi njen ravnatelj, da bo imel kaj več dohodkov, naj se mu odkáže še kak posel pri deželni vladi, brez nadzorstva tega za novo šolstvo vnetega moža se ni nadejati uspešnega delovanja pri tej napravi, kateri se bo izpočetka boriti z mnogimi ovirami.“ Ta predlog je cesarica odobrila.

Kumerdej je bil 15. oktobra 1773. imenovan za ravnatelja ljubljanske normalke s 500 gld. letne plače.²⁾ Najprej pa se je moral sam seznaniti z normalno metodo na Dunaju, potem pa je odpotoval v Ljubljano.

Tu so ga čakale velike ovire. Kje naj se dobi šolska zaloga? Koliko razredov se naj takoj otvori? Kako naj se ravna z učenci, ki še ne znajo nemškega?

Dvorna komisija je ukazala l. 1774., da se smejo sprejemati v šolo le nemščine vešči otroci. Kumerdeja je oprostila poučevanja, ker bo moral mnogo potovati po deželi radi snovanja novih šol.

Snovanje ljubljanske normalke pa ni napredovalo, dokler ni vlada l. 1775. storila odločnih korakov.

V Ljubljani je kupila hišo za normalko. Šolski zalogi je odkazala tele dohodke: Iz jezuitskega zaklada 1000 gld., dohodke od maškarad 200 gld. od plesov 12 gld., od zatiškega opata 50 gld., od deželnih stanov 150 gld., od zapuščin 50 gld., od prebitka bratovščin 300 gld. ali vsaj polovico. Cesarica se je nadejala še drugih dohodkov od patronov in cerkva.

V Ljubljani so otvorili normalko 2. nov. 1775. z vsemi štirimi razredi, Prej so na magistratu vpisali vse dečke od 6.—13. leta. Za učitelje so bili imenovani Strohmejer, Vinšek, Mulič in za kateheta Petermann. Obljubili so jim plače po 350 gld.

Čez pol leta je poslala cesarica osnovatelja goriškega šolstva grofa Torresa kot komisarja preiskavat šolske razmere na Kranjskem. Torres je prišel in v decembru 1776. poročal na Dunaj precej pikro o našem šolstvu. Iz tega poročila izvemo, da je pohajalo normalko 120 učencev, med njimi le 20 Nemcev. Huduje se nad zakotnimi šolami in zasebnimi učitelji. Ljubljanski meščani so svoje otroke še vedno rajši doma vzgajali. Šole so obiskovali le otroci nižjih slojev. Zato je umljivo, zakaj je bilo tedaj v Ljubljani

¹⁾ Apih l. c. 1894, 285.

²⁾ Tu opozarjam, da je imel denar tedaj drugačno vrednost kakor sedaj. Kar je stalo l. 1775. 1 gld. stane sedaj 370 gld. Kumerdejeva plača bi torej dandanes znašala 1850 gld. ali 3700 K. — Hickmann: Taschen-Atlas, Österreich-Ungarn. 1900, 54. karta.

400 domačih učiteljev (instructorjev) ali dijakov, ki so po hišah poučevali otroke. Grof Torres se je ob tej priliki izrazil prav izvirno: Ljubljana ima več domačih učiteljev, kakor so jih imele kdaj Atene ali Rim.

Torres pa „želi doživeti slavno dobo, ko bodo govorili tako obilo nardarjeni Kranjci jezik svoje dobrotnice“ cesarice Marije Terezije. Rojilo mu je torej po glavi le ponemčenje slovenskega naroda.

Felbiger je na to poročilo izrazil (10. marca 1777.) sledečo sodbo: Komisija naj potrdi ustanovitev osnovnega razreda ter poslovenjenje in izdavanje knjig v obeh jezikih. Radi prevelike množine otrok naj se mestne šole ne odpravijo, temveč le preosnujejo na podlagi nove metode. Če hočejo uršulinke učiti po novi metodi, ni treba potem posebne dekliške šole. Osnuje naj se tečaj za pripravnike. Sleharni učitelj poučuj po pet ur na dan. V latinske šole naj se ne sprejemajo učenci, ki niso pohajali normalke. K sv. maši naj hodijo šolarji vsak dan. Škofje naj ne posvete nobenega v mašnika, če nima dokazila, da je vešč novi metodi, posebno glede katehiziranja. Najprej pa je treba predramiti šolsko komisijo k živahnejšemu delovanju. Za poročevalca v komisiji bi bil najsposobnejši grof Edling, frižinski grajščinski upravnik v Loki. In res je cesarica imenovala l. 1777. tega moža za šolskega poročevalca na Kranjskem.

Dešelnό glavarstvo poroča 13. febr. 1778, da je na Kranjskem že 24 trivialk. Zanimive so tudi podrobnosti, da je poslal zatiški opat v pripravniški tečaj enega učitelja in enega duhovnika, frančiškani tudi enega; briksenški škof je obljubil na blejskem posestvu ustanoviti dve trivialki, velesovske nune na svojem posestvu eno, župnik trebanjski je prepustil za šolo sobo, kjer sam poučuje, poleg tega pridno nadzira druge šole; isto je storil župnik moravški; župnik mengeški pa požrtvovalno podpira zgradbo šole; baron Zois je poslal dva človeka v pripravniški tečaj, namreč učitelja na Jesenicah in v Bohinju; tako je ravnal tudi Urbas v Planini; učitelji v Tržiču, Kamniku, Kranju in Radolici imajo dobre dohodke, zato so jih pozvali, naj v „teku treh dni“ pridejo v pripravniški tečaj. V Idriji in v železnikih naj se osnujejo trivialke. — Začetkom marca se morajo odsloviti vsi neuki cerkvenici iz obližja mest in trgov. Edling je skrbel, da so hodili učenci vsak mesec k izpovedi, je uredil ponavljalni pouk, prosil, naj se namesti učitelj za risanje, in je napotil tiskarja Eggerja, da izda potrebne šolske knjige. Na Dunaju so ustregli njegovi želji.

Grof Edling in Blaž Kumerdej sta se lepo strinjala.

Grof Edling je skrbel tudi za slovenske spise. L. 1778. je izdal Kumerdej: „Vadenje za brati v' usse sorte pissanji za šolarje teh deželskih šol v' cesarskih krajlevih deželah“, in vladni tajnik pl. Kappus: „Seru ali Vonusetek teh Metodneh Buqui“ (l. 1777.). Kumerdej je hotel sestaviti več šolskih knjig, pa mu najbrže tega niso naročili, vrhutega je imel obilo drugega posla. Edling je izdal tudi mali katekizem, a vpeljali ga niso na Kranjskem, ker je oskrbel Juri Japelj prevod velikega katekizma.

Dedljivost.

Za vzgojo je dedljivost velikega pomena. S to besedo izražamo namreč tisto stremenje narave, ki skuša gotova fizična in moralna svojstva starišev ostvariti tudi pri potomcih.

Materializem dedljivost pretirava, češ da je ves telesen in dušen razvoj odvisen od tega glavnega faktorja. Znana je teorija Lombrozova, ki sloni na takih nazorih. Vendar se ne da tajiti, da je dedljivost neka skrivna sila, ki zelo podpira ali pa ovira delo vzgojiteljevo, in ki včasih vse njegovo prizadevanje popolnoma poruši.

Nedavno je izšla na Francoskem knjiga „Hudobni otroci“, ki se peča zlasti s kvarljivimi vplivi pri vzgoji. Temu delu je akademija „des sciences morales et politiques“ prisodila nagrado. Pisatelj se bavi tudi z vplivom, ki ga ima dedljivost na vzgojo otrok in njegova zanimiva izvajanja hočemo tu priobčiti.

Dedljivost, pravi avtor omenjene knjige, se kaže v splošnih oblikah, v potezah obraza, v obnašanju, v glasu, svojstvih organov, v moči in dolgem ali kratkem življenju.

Celo patološko stanje se lahko po krvi prenese. Potomci so večjidel nagnjeni k tistim boleznim, ki so jih morali trpeti njihovi stariši. In če bi strasti preiskovali druga za drugo, bi lahko dokazali o vsaki izmed njih, da ima dedljivost velik vpliv na njih početek.

„Jeza, plašljivost“ pravi neki pisatelj, „prav tako, nevoščljivost, ljubo-sumnost, razuzdanost, pijančevanje so prenesljive strasti.“

Včasih se svojstva prednikov pojavijo še le pri potomcih druge ali tretje generacije. A doslej ni bilo mogoče določiti, kateri vpliv prevladuje materin ali očetov.

Tudi srečne zmožnosti se v družinah podedujejo. Iz starega veka omenjamo le družino Hortenzijev, kjer se je podedovala pisateljska zmožnost in Aeshila, v čegar družini je bilo deset pesnikov.

V novem veku se je odlikovala družina Condè po talentu za vojaštvo in Medici vsled politiške nadarjenosti. V družinah Mozart in Bah je bil talent za glasbo lasten skoraj vsem potomcem. „Ako dedljivost ni izmišljotina“ pravi Aleksander Trolles, „kako pa je mogoče razložiti, da toliko bedakov izvira od slavnih mož in da je imelo mnogo odličnih mož slaboumne očete?“ — Od modrega Perikleja izvira dva bedaka; Aristides je imel za sina nesramnega Lizimaha, Sofoklej, Aristarh in Sokrates so imeli sinove, ki so bili surovejši od pouličnih vlačugarjev.

A taka kritika je malo utemeljena. Upoštevati ie namreč treba atavizem.

Otrok ni le rezultat svojih starišev temuč vseh pradedov, celega rodu.

Vsako pleme, vsaka družina podeli otroku posebna svojstva in ti vplivi tekmujejo med seboj, dokler ne zmagata ali oni vpliv, ki ustvari trajno posebnost.

Kdo ne pozna nosa Bourboncey, tega značilnega svojstva nekdanjih kraljev francoskih? Tako so označevali tudi Rimljani z imeni „Buccones,

Labeones, Nasones“ dedna znamenja na ustih, ustnicah, nosu pri posameznih družinah. Isto resnico izraža ljudstvo s pregovori: „Kakršen oče, tak sin.“ „Jabolko ne pade daleč od drevesa.“

Kratko: Pradedi so neposredni in posredni vzroki fizičnih in moralnih svojstev svojih potomcev. To je naravna postava. Tudi se po pravici trdi, da je vsakdo odgovoren za vse svoje potomstvo.

Posameznik je člen na dolgi verigi, ki ga družijo s predniki in potomci.

LISTEK.

Črtice iz učiteljskega življenja.

IX.

Kako je mogoče, dobiti „boljšo“ učiteljsko službo n. pr. v kakem mestu? Prav lahko prijatelj. Pred vsem je treba, da je služba razpisana. Potem si pogledaš datum, do katerega sega obrok, si kupiš kolek za 1 K, da ga pritisneš na snažno pisano prošnjo. Skrbno zbereš svoje dokumente, pohvalna pisma in kar je še sličnega drobiža, (da mi ne pozabiš velevažne „Dienstes Tabelle!“) vse denes v veliki sivi kuvert, se priporočiš šolskemu voditelju za blagohotno priporočilo — ali pa tudi ne, če si namreč sam šol. vodja, — vse pošleš ali izročiš službenim potom na okrajni šolski svet. Ta te bo brez dvoma tvojim zmožnostim primerno postavil pramo loco v terno — pri dež. šolskem svetu pa itak postopajo zakonito. Preračunajo ti število službenih let, pogledajo kvalifikacijo in delé potem mesta, kakor kdo zasluži!

Ali vpliva pri nameščanju tudi politiško mišljenje prositelja? protekcija?

Hm! Pravica se slika z zavezanimi očmi. — A slika se že slika! Ko bi to tudi kaj pomagalo. Jaz bi „moderni pravici“ dal mesto neprozornega pajčolana mikroskop pred oči, okoli nje pa razpostavil ogledala, kakor jih je bilo v labirintu praške „vystave“.

Včasih je pa le prepotrebno, da se ozira ne le na to, kar prinese sivi kuvert črno na belem.

Kdaj pa na primer?

Kdaj? Kadar je razpisana boljša služba za učiteljico.

Tedaj vpliva razum kvalifikacije še tolika množina pretehtnih faktorjev. — Sicer pa velja to osobito takrat, če tiči za razpisom učiteljske službe še kaj več, kakor le skromna želja, dobiti čvrsto učiteljsko moč.

Kakšna želja na primer?

Ali naj povem? Skoro bolje da ne! Pa saj je pust. V tem času še se zavrti marsikatero kolesce, ki je mirovalo vse leto — in pové marsikatera doslej še neizgovorjena beseda. — Naj bo še ta. Torej za željo, dobiti čvrsto učiteljsko moč, je lahko skrita neizgovorjena, nikjer zabilježena potajna zakonska ponudba.

To je res zanimiva stvar.

Pa še kako zanimiva. Najlepsi prizori se vršé za kulisami. Seve se strogo prikrivajo občinstvu. Često jih igra ena sama oseba! Razpiše se služba, da se najprej poskusi, koliko rib bo priplavalo v mrežo. Če so dovolj lepe in težke, se mreža vzdigne, vzame najlepša in najtežja, ostale pa se vržejo nazaj. Če pa izmed vseh nobena ni dovolj lepa, dovolj imenitnega plemena, izpusté se vse, treba je vreči mrežo še enkrat — ali pa še pripravneje — omisli se skrivni trnek, da se naredi bolji lov.

Ne, to je pretirano, smešno, nemogoče!

Je tako; prav res tako! Vem za konkretni slučaj.

Kje pa se je zgodil? Na Slovenskem?

Bog ne daj. Pri nas takih nezaslišanih škandalov ni.

Kdaj pa se je zgodilo?

To pa prav lahko natanko povem. Bilo je to

„Davno, davno v tistem časi

ko v stročji oves, bob je zorel v klasji!

Na porumenelem pergamentu čitam sledečo historijo:

V večjem kraju je bila razpisana služba učiteljice. Ni res. Dve službi sta bili nakrat. Namestiti ju je definitivno. Prosilke imajo vložiti prošnje do — — po Kr. ali pred Kr., to sem žalibog pozabil — ali pa ni bilo na listini iz — ovsenih časov.

V enem tednu je že došlo sedem prošenj in ležalo pri krajnem šolskem svetu.

A. — „Izborna učiteljica, stara nad 40 let.“

B. — „Mlada krasotica. — Aha, želi postati nevesta Dr. L. Zaradi njega je kompetirala sem.“

C. — „Ima izkušnje z odliko. Neprijetna vnanjost.“

D. — „Živ modni žurnal — najnovejše pariške noše.“

E. — „Mlada in čvrsta. Preveč pobožna; dela celo duhovne vaje.“

F. — „Želi s svojega mesta, ker se je sprla s svojim šefom in njegovo ženo“ itd.

In kdo si je delal te zapiske! Mar šolski nadzornik? O ne, nekdo drug! Bil je to gospod X, o katerem se je izmislil hudomušni tovariš, da si bo kmalu najel kacega zagorjanca, naj mu ponese vse košarice na sejm, ki si jih je bil nabral pri svojih — — no recimo izprehodih.

V njegovem srcu je bil storjen sklep: Le tista dobi stalno učiteljsko mesto, ki bo zajedno moja žena. Le škoda, da se ta tajna želja ni smela naznaniti v razpisu med pogoji. Morda bi se oglasilo ne le sedem kompetentinj ampak sedemdeset! Morda pa tudi — nobena!

In trenutki resnega prevdarka, največje važnosti so prišli, ko je X dovršil svoj hvalevredni zapisek.

A. — Odpade eo ipso. Kaj bom s staro šk

B. — Je že navezana na dr. L. S to ni nič.

C. — Mi je pregrda.

D. — Tej bi ne mogel nakupiti dovolj oblek.

F. — Se je že tolikrat kavsala z nadučiteljem. Mora biti prepirljiva ženska.

E. — Ta bi pa bila za me, ko bi je klerikalni zmaj ne bil preveč otroval. Preneumna ni — prestara ni — potratna ni v obleki — poštena je. Kaj ko bi me hotela? Klerikalne njene muhe bom že izvabil in ji izbil iz glave. Saj je mehkega srca. Poskusimo! Pišimo.

In za nekaj dni dobi gospica Lina pismo naslednje vsebine:

„Z veseljem sem našel Vaše ime med kompetentinjami. Nikogar si bolj ne želim na svojo šolo kakor Vas. Vaša kvalifikacija je mej vsemi najboljša. Poznam in občudujem že dalj časa Vaše osebne vrline. Bojim se le, da Vam utegne konkurirati A vsled svojih službenih let; B, ker ima mogočnega protektorja.

Jaz se bom potrudil edino le za Vas, in se po očetovsko potegoval za Vašo stvar. Treba bo previdno manevrirati. Težkoče bodo; a zmaga tem sijajnejša. Zanesljivo upam, da Vas v kratkem lahko pozdravim kot dobrodošlo kolegino na svoji šoli.

Se nekaj. Če Vam mogoče, potrudite se prihodnji četrtek k meni. Treba bo vsekako izdelati nekakov nujni načrt, da bomo varno postopali.“

Prišla je gospica Lina določeni četrtek res k „raportu“. Vzela si je svojo starejšo kolegino in prijateljico kot „garde damo“ s seboj.

S tem se mu je že pri vstopu neusmiljeno zamerila. Saj je hotel prav danes porabiti ugodno priliko in malo globeje prodreti v njeno zaprto dušo. Vsaj toliko je želel konsultirati, ali bo najti kakšen vhod v njeno srce ali ne. Instiktivno je čutil, da mu je tuje in da bo ostalo zanj mrzlo za vselej.

Prikupljiva prijaznost ga je minevala bolj in bolj in hladno je odslovil obe gospici. Kaj storiti? Nobena vseh kompetentinj ni po njegovem okusu! Iz vsake zagate si ve pomagati modra glava. — Hajd ribe v vodo nazaj! Z mrežo nič ni. Trnek bo pomagal.

Mesec za tem je dobilo vseh sedem gospic — definitivnih prosilk vse dokumente nazaj, brez vsake uradne pripombe. Prošnje torej niti niso prišle v sejo kraj. šol. sveta, še manj k deželnemu šol. svetu. Vsem je to bila zagonetka. Seve nobena ni slutila, kaj se je godilo za kulisami.

In iste dni je prinesla pošta merodajni osebi nekega učiteljišča originalno naročilo: „Oskrbite mi dve učiteljici. Mladi sta naj in „fletni“. Želim, da znata kaj več kakor moliti rožnivenec.“

Kmalu za tem sta res prišli dve in bili provizorično nameščeni — baje iz gospodarskih vzrokov na željo kraj. šol. sveta. V razpisu je bila bržkone besedica „definitivno“ tiskovna pomota. Prišli sta torej „za muštro“ kakor je krivično (!) sodil nagajivni tovariš, ki je do dobra poznal spletke in želje gospoda šefa.

Ze tretji dan je bila dana odločilna beseda. —

Ona je izrekla prepomembni „da“, ki ji je zagotovil definitivni dekret „nadučiteljice“ brez drugega izpita — kar na mah.

Sedaj se je jelo nekaterim daniti, zakaj so nekoč kupile zastonj dragocene koleke po 1 K. In nobeni ni bilo žal za „boljšo“ službo, ki je bila vendar-le malo predobra.

T.

D o p i s i.

Z dežele. (Pre malo ...) Nedavno mi je rekel neki gospod vpričo več kmetov: „Šola naj navadi brati, pisati in računati, ker to je podlaga nadaljnji samozobrazbi.“ In pri tem me je še pomilovalno vprašal: „Kaj ne?“ V ožjo debato se nisem hotel spuščati, ker vem, da je to tudi pristna misel ljudstva, in

bi izvestno bilo z njim potegnilo; ognil sem se rajši večjemu zlu. —

In ima inteligenca kaj boljši zmisel o „dobroti ljudske šole? Ne! Le poglejmo, koliko jih je, ki bi se v resnici potegovali za šolo in gmotne potrebe trpečega učiteljstva?! Šola se zlorablja ...! Zlorablja se pa tudi, če kdo vpričo nižjega

ljudstva, ki vsled svojega duševnega nivo ni zmožno soditi o šolstvu, trdi pod naslovom navedeno frazo! Gospodje, ki se drže navedene trditve, kažejo učitelju otroke, ki šest let pohajajo v šolo, a ne znajo še gladko brati. Res, žalostno je, da se dobe tudi taki učenci, a temu ni kriva dotična šola. Imamo učence, ki hodijo komaj leto v šolo, a znajo bolj brati, kakor onih kateri, ki hodi že 6. ali pa tudi 8. leto!

Porečete: „Verjamemo! Ti imajo dobre glave, stariši jih pridno v šolo pošiljajo in skrbe, da se doma kaj nauče.“ No, zdaj se pa že razumemo. Vzrok torej tiči pred vsem v domači hiši! In ne sem — tja mečimo kamenje. Kolikortoliko, to pripoznavam, je temu kriv tudi današnji šolski zistem. A naj reformiramo šolo tako ali tako, na bolje se ne bode mnogo obrnilo, dokler bomo imeli kaj takih starišev, o katerih je Slomšek pisal: »V naših krajih pa najdeš stariše, ki bolj skrbe živini za rejo, kakor otrokom za dober nauk!« In to je istina še dandanes! Pozabiti tudi ne smemo, kadar kaj tacega sodimo, da pride na učitelja po takih šolah po 100 do 150 učencev!

Vzrokov pa imamo še mnogo, ki bi jih lahko uporabili v obrambo poklicanih in nepoklicanih sodnikov ljudskega šolstva.

To pa ni naš namen; kar smo tu omenili, bodi le mimogrede.

Premalo...? Premalo je znati zgolj: brati, pisati, računati za podlago daljnji samoizobrazbi. To hočemo dokazati.

Mislimo si 10 letnega dečka, ki zna vse navedene predmete za ‚prav dobro‘. Moremo že reči, da ima tak učenec že podlago za daljnjo izobrazbo? Ne! Podlaga daljnji samoizobrazbi tiči v harmoničnem razvoju njegovih duševnih sil.

Ali moremo reči o učencu, ki se je komaj gladko navadil brati, da tudi že

to razume? In kaj je vendar glavna naloga branja? Pred vsem moramo gledati, da učenec to, kar bere, tudi razume, da mu postane misel vsacega odstavka jasna, pomen besed pa razumljiv. Otrok si mora že v šoli pridobiti toliko samostojne nabrazženosti, da si bode pozneje, beroč kako knjigo, vedel tudi tolmačiti misel sestavka, ki ga je bral. —

Mohorjeva družba je izdala že precej strokovnih knjig; le žal, da iste leže pozabljene po zaprašenih kotih. Zakaj jih kmet ne bere? Ne razume jih! Zna mehanično brati, a pride do besed, kakor: ogljik, dušik, kisik; ogljikova kislina, žveplena kislina, fosforova kislina; kalij, natrij; prašnik, pestič, brazda, vrat, plodnica; pride do raznih soli, okisov, a vse to mu je nerazumljivo, in česar ne razumemo, nas ne zanima. — Samo mehanično branje je preslaba podlaga daljnji samoizobrazbi.

S tem smo se že dotaknili znanega prepornega vprašanja: Ali je pouk v realijah potreben? Pomislimo! Mi zahtevamo reformo ljudskega šolstva v strokovnem oziru; a taka reforma je mogoča le na podlagi realnega znanja.

Nujno moramo zahtevati znanja v realijah, ker brez tega kmet, obrtnik ne more napredovati. — Ne samo brati, ampak učenci naj bi se učili v šolah tudi o stvareh, ki so jim potrebne, kakor voda ribi. Poljedelstvo zahteva dandanes umnega obdelovanja. Vprašam pa vas: „Kako bode kmet umno obdeloval, če ne pozna rastlinskega življenja, sestave zemlje in gnoja?“ Mnogo je kmetovalcev, ko menda še ne vedo, čemu se gnoji; še več pa jih je, ki nimajo nikakega pojma o potrebi in vspehu umetnih gnojil. — Resnica je, da je sadjarstvo eminentne važnosti za kmetovalca. In koliko jih je še..., ki nimajo zmisla za napravljanje drevsnic; ne vedo, kako

se drevesa pravilno zasajajo in oskrbujejo; ne vedo, kako je obirati sadje, ne, kako je zatirati škodljivce etc. Živinoreja bi donášala lahko podvojen dobiček, če bi se domače živali umneje gojile in vzrejale. Zakaj bi v naše šolske knjige in po njih tudi v naše šole ne zanesli pouka o živilozdravništvu?! Kateri izmed malih kmetov se kaj briga za gozd?! Kako se goji čebelarstvo, perutnistvo, zelenjadarstvo, ribarstvo etc.?! In kje tiči vzrok? Nevednost je temu kriva! In če o vsem tem učenci ne bodo dobili v šoli prave podlage, se ne bodo dalje sami izobraževali, če bodo prav mehanično brati znali.

Premajhna je torej podlaga znati: brati ... etc. —

Konečno mi dovolite, gospod urednik, da udarim tukaj tudi ob struno, ki brenči za 4 letno dobo. Šola vzgajaj! Če bi imeli 4 letno dobo, bi otroka že z 10. letom iz šole izpustili. Torej v tisti dobi, ko najbolj rabi opore — vzgoje?! Agitatorji te vrste navajajo: stariši rabijo otroka doma za delo. Čujmo, kaj pravi v tem oziru Slomšek: „Zanikern oče ne pošilja otroka v šolo, da prihrani vsako leto dva goldinarja, pa ne pomisli, da napravi otroku več kot jezer škode. Otroka pridrži doma, da mu zasluži kake krajcarje, a v šoli pa zamudi zlate, ki jih delijo krščanski učitelji. Zakaj vsak dober nauk je zlata vreden.“ V oni dobi, ko dosežemo nekaj uspeha pri vzgoji — pa nehajmo?! To bi bila nezmisel.

Iv. Štrukelj.

Slovstvo.

Knjige „Slov. Šolske Matice“. Kmalu po novem letu nam je predložila „Matica“ svoj književni dar. Vsak društvenik je prejel četrto knjigo in sicer:

1. „Pedagoški Letopis za l. 1903.“
2. „Učne slike k ljudskošolskim berilom“, II. del, 1 snopič.
3. „Zgodovinska učna snov za ljudske šole“, 3. snopič.
4. „Analize duševnega obzorja otroškega.“ — Nauk o formalnih stopnjah.

Po obliki in vsebini letošnje knjige lahko uspešno tekmujejo s publikacijami prejšnjih let. „Šolska Matica“ častno izvršuje svojo nalogo, zato je vredna vsestranske podpore.

Več o posameznih knjigah izpr o govorimo prihodnjih številkah.

Rudolf Vrabl: „Izgubljena sreča.“ Založil Jernej Bahovec v Ljubljani. Cena: 40 v. Znani mladinski pisatelj, je izdal že več snopičev krajših povestic in pravljic. Zadnji zvezek prinaša dve pravljici: „Kralj“ in „Izdajalec“. Obe imata neko posebnost, kateri se moderni mladinski pisatelji posebno protivijo, — namreč tendenco. Obe se nanašata na politične razmere Slovencev, bičata sedanjo neslogo in izdajstvo v narodnih vrstah in slikata idealno stanje, ki bi imelo med njimi vladati. Tendenca bode v oči. To je skušil tudi pisatelj in naletel na odpor v onih krogih, ki so se čutili zadete. Povestici nista brez jedra. Zato ju priporočamo.

Šolske vesti.

Razpisane učiteljske službe. Na trirazrednici v Knežaku je razpisano učno mesto v definitivno nameščenje. Prošnje do 20. februarja na c. kr. okrajni

šolski svet v Postojni. — Na šestrazredni ljudski šoli pri Sv. Vidu blizu Ptujja je popolniti mesto učiteljice ženskih ročnih del z letno nagrado 574 kron proti

učni obveznosti dvanajsturnega poučevanja na teden. — Na petrazredni ljudski šoli pri Sv. Tomažu se stalno namestiti učiteljski službi z dohodki po III. krajev-nem razredu in s prosto izbo.

Učiteljske izpremembe. Za učitelja na Planini na Spod. Štajerskem je ime-novan začasni učitelj istotam, g. Emil Križman, za učiteljico na šoli v Šmarji pri Jelšah ondotna začasna učiteljica, gdč. Marija Zupančič. Za učiteljico ročnih del na slovenski šoli za konjiško okolico je imenovana nadučiteljica so-proga gospa Marija Pirch roj. Kos.

Učiteljske izpremembe. Za nadučitelje so imenovani g. Jakob Demšar v Črnomlju za šolo v Šmarjeti, g. Franc Kopitar za Čatež in g. Franc Rant na Jesenicah za Radeče pri Krškem. Definitivno so imenovani prov. učitelj Ivan Sprachmann v Podbrezji in prov. učiteljica gdč. Evgenija Kalan na Trati. Prestavljeni so: nadučitelj g. J. Pirnat iz Banjaloke na Gorenjo Krko in g. Ivan Zupančič iz Št. Vida pri Cerknici v Rateče pri Kranjski gori, učitelj g. Mihael Kos iz Homca v Gorenje Pirniče, učiteljica gdč. Ana Fabijan iz Dragatuša v Semič in učiteljica gdč. Antonija Rott iz Horjula v Krašnju.

Zaprte šole. V zadnjem času so na mnogih krajih razsajale med šolsko mladino nalezljive bolezni. Zato je zdravstvena oblast ukazala nekatere šole za nekaj časa zapreti, in sicer v Mariboru, v Porečah na Koroškem, v Gorenjem in v Dolenjem Logatcu.

Umirovljena sta na lastno prošnjo: meščanska učiteljica gdč. Franja Burger v Mariboru in nadučitelj g. J. Troha pri Sv. Petru nad Laškim.

Čudne šolske razmere. Otroci iz Marinče vasi in Veliko Globokega v žup-niji Krka že štiri leta ne hodijo v šolo, ker deželni šolski svet ves ta čas ni

mogel rešiti od vaščanov vložene in po-stavno utemeljene pritožbe. Ti namreč hočejo, da ostanejo všolani na Krko ne pa v Zagradec.

Novoletno avanzovanje. S 1. janu- arjem t. l. so bili pomaknjeni v višji pla- čilni razred in sicer v prvi razred: Ivan Pokoren, Anton Pavčič, Frančišek Kovač, Jakob Ostermann, Jožef Cepuder, Ivan Bele, Edmund Lacheiner, Frančišek Pfeifer, Jožef Bezljaj, Roza Junis, Juraj Režek, Andrej Kmet, Jernej Ravnikar, Frančišek Kranjec, Leopold Punčuh in Leopoldina Rozman. V drugi razred: Avgust Štefančič, Jurij Erker (učitelj), Jurij Erker (nadučitelj), Ivana Wohinz, Janko Toman, Frančišek Gale, Hinko Paternost, Marija Bezljaj-Michl, Avgust Pirc, Janko Rudolf, Jožef Ažman, Alojzij Erker, Anton Likozar, Frančišek Luznar, Janja Miklavčič, Mihael Kabaj, Ivana Beg- Praprotnik, Matija Krauland, Jožef Petrič, Mihaela Razinger, Frančišek Kalan, Janko Jeglič, Jožef Turk, Janko Bajec in Ivan Jaklitsch. V tretji razred: Frančiška Žebre, Antonija Wohinz-Mikota, Fran- čišek Škulj, Vincencija Puppis-Stuchly, Jožefa Šušteršič, Marija Mahorčič, Emilija Wruss, Olga Kobau-Gasperin, Adolf Sadar, Ida Mally, Hermina Megušar-Gosler, Ja- kobina Naglas, Ana Krašovec, Frančišek Grailand, Ivan Lakner, Frančišek Lavtižar, Apolonija Fatur, Ana Jereb, Kornelij Igljč, Marija Šešark, Serafina Jamšek, Al- bina Prevc, Ernestina Rekar, Jakob Slapar, Julij Slapšak, Marija Bavdek, Marija Gebauer-Saje, Frančišek Potokar, Anton Smrdelj, Jožef Samide, Frančišek Jordan, Frančišek Borštnik, Alojzij Gorjup, Engel- bert Kavčič, Ivan Baraga, Ivan Stupica. — Vseh učiteljev (učiteljic) je uvrščenih v I. razred 71, v II. razred 107, v III. raz- red 214 in v IV. razred 174.

Umrl je dné 4. februarja t. l. v Ra- dečah pri Zidanem mostu učitelj gospod

Leopold Potrebin. Rajni je bil rojen l. 1866. v Šmartnem pri Litiji, učiteljsko pripravnico je dovršil l. 1890. ter je služboval v Kostanjevici in v Radečah. Bil je izboren pevec in spreten organist. Naj v miru počiva!

Učiteljci pred upravnim sodiščem.

Dve učiteljci, gdč. Ušaj in Valentinezzi na Primorskem, sta se pritožili na upravno sodišče zoper ministrstvo, ki je v zadevi kvinkvenij odločilo proti njima. Upravno sodišče je ugodilo pritožbi in ovrгло odlok učnega ministrstva

Deželno učiteljsko društvo na Goriskem podalo je deželnemu odboru sledečo vlogo: Visoki deželni odbor! Zakon, s katerim se je nameravalo vsaj deloma zboljšati gmotne razmere učiteljstva v deželi in katerega je sprejel visoki deželni zbor v seji dne 3. januarja 1903 s o g l a s n o, ni dobil Najvišjega potrjenja. — Učiteljstvo je sprejelo z žalostjo na znanje to neprijetno vest. Toda jednako razburjenje in nekaj obupa je prinesla med učiteljske vrste novica, da bi bil sklican visoki deželni zbor šele prihodnje poletje, in da pride šele tedaj med drugimi predmeti v razpravo tudi toliko zaželenja in zahtevana regulacija pravnih razmer učiteljstva. Kolikor državna in deželna uprava toliko uprave javnih in zasebnih podjetij skušajo spraviti sedaj v pravično soglasje prejemke svojega podrejenega osobja z vedno naraščajočo draginjo najpotrebnejših živil. — Temu v dokaz navesti hočemo dejstvo, da je dala državna uprava ravno v pre-

teklih dneh prelep izgled požrtvovalne velikodušnosti: ker ni prišlo do sporazumljenja med gosposko in poslansko zbornico držav. zbora glede zakona o uravnavi plač avskultantom in sod. vajencem, odredilo je ces. kr. ministrstvo, spoznavši potrebo nujne pomoči, da se administrativnim potom povišajo in začasno uredi plače imenovanim uradnikom, dokler se ne sklene dotični zakon. Vis. dež. odbor izvoli naj posnemati v tem držav. upravo ter naj nakaže vsem učiteljem in učiteljicam na javnih ljudskih in meščanskih šolah dežele primerno osebno doklado, katero naj bi dobivali do sprejetja in potrditve novega, gori omenjenega šol. zakona. Na ta način ugodi vis. dež. odbor le opravičenim zahtevam vsega stanu. Razlogi s stališča pedagogike, pravičnosti in človekoljubnosti odločno zahtevajo, da se to zgodi brez odlašanja!

Razširjenje ženskih študij. Naučno ministrstvo je določilo, da smejo absolutinje raznih licejev, ako so napravile zrelostni izpit, na podlagi dopolnilne skušnje takoj vstopiti v tretji ali četrti letnik učiteljsišča.

Kranjski deželni šolski svet obljublja onim upokojenim učiteljem in učiteljicam, ki bi hoteli kot pomožne moči poučevati v šolah vsled pomanjkanja učnih moči velikanske plače. Ponuža jim namreč 20—40 K na mesec! Seveda se za tako malenkost ne mara nihče žrtvovati.

Drobtine.

Ferialni tečaj za učitelje na prvi dunajski šolski delavnici za l. 1904. Nemški list „Blätter zur Förderung der Knabenhandarbeit in Oesterreich“ prinaša

v letošnji prvi številki naznanilo za letošnji ferialni natečaj na Dunaju, ki se glasi: Društvo za deška ročna dela k Avstriji, katerega protektor je Njega c. r. v

Visokost gospod nadvojvoda Rainer, priredi v letošnjih počitnicah 17. ferialni natečaj v učiteljsko naobrazbo za rokotvorni pouk. Oni p. t. učitelji, ki se hočejo vdeležiti tega natečaja, naj vpoštevajo sledeča določila: 1. Pouk v tem natečaju je brezplačen. 2. Isti se začne 18. julija 1904 in traja do 13. avg. 1904. Pouk se pričinja vsak dan, izvzemši nedelje, ki so popolnoma proste, zjutraj ob 7. uri, pop. ob 2. uri in traja do 11. ure zjutraj oziroma do 5. ure popoldne. Dvakrat v tednu je predavanje g. ravnatelja (2 uri). 3. Ob koncu tečaja se razdelijo izpričevala o obisku in napredku. 4. Pouk obsega: a) mizarska dela, b) modeliranje, c) rezbarstvo (Kerbschnitt), d) kartonažo. — Vsak udeleženec si izvoli zaradi reda že naprej (lahko pismeno) dva poljubna predmeta; v enem se vadi dopoldne, v drugem popoldne. 5. Materijal in potrebno orodje razven merila, šestila in svinčnika je na razpolago, za kar mora vsak udeleženec plačati odškodnine 12 K. 6. Izgotovljeni kosi ostanejo lastnina izvršiteljeva, vendar sme vodstvo tečaja izbrati od vsacega udeleženca po en objekt za šolsko zbirko. 7. Vodstvo tečaja preskrbi udeležencem po ceni stanovanje (za ves čas približno 20 kron). 8. Vodstvo tečaja preskrbi udeležencem tudi hrano po ugodni ceni in je tudi sicer v vseh zadevah na razpolago s prijaznimi nasveti. 9. Kdor hoče postati ud društva, vloži po končanem natečaju 2 K 40 h udnine, za kar prejema gori omenjen list. 10. Oglasila za vdeležbo ali event. informacije je poslati (v nemškem jeziku) najkasneje do 15. junija 1904 ravnatelju Alojziju Bruhns, Dunaj, VI./1 okraj, Neubangasse 42.

Občni zbor „Zveze slovenskih štajerskih učiteljev in učiteljic“ bode v torek po Veliki noči dné 5. aprila t. l. v Celju.

Nadebudni šolarji. V altenburškem mestu Ronnenburg sta skušala pred kratkim dva šolarja oropati neko goletno vdovo. Dečka sta pričakovala starko, jo napadla iz zasede in jo skušala oropati. Šele na pomoč prihiteli sosede so jo rešili iz rok mladih napadalcev. Eden zločincev je star 13, drugi 10 let.

Šole v barakah. Najslavnejše mesto na svetu, Berlin, ima sedaj najslavnejše šole — v barakah. Primanjkuje namreč tudi v deželi „dobrih šeg“ sredstev za dragocene šolske palače, in tako so si pomagali iz zadrege s tem, da so otvorili nekoliko razredov v barakah zunaj mesta.

Zaslужen učitelj. Dne 16. januarja t. l. je praznoval na Pilštanju velezaslužni vpokojeni nadučitelj g. Jožef Čížek v krogu svojih ožjih prijateljev svojo sedemdesetletnico. O njegovem nad 40 letnem neumornem delovanju na pilštanjski šoli je obširneje poročal „Slov. učitelj“ leta 1902, ko je imenovan slavljeneц praznoval 50letnico svojega plodonosnega in trudapolnega delovanja.

Učiteljeva avtoriteta. Badenski deželni šolski svet je poslal pred kratkim okrajnim šolskim svetom naredbo, v kateri jim toplo priporoča, da bi ne upričarjali šolskih izpitov brez oglasa in ne pred 1. julijem. Nadalje se v tej naredbi posebno naglašča, da bi posamezni okrajni šolski sveti in nadzorniki učiteljev preveč ne omejevali v njih samostojnosti, posebno pa se ne sme dogoditi, da bi nadzornik ozmerjal učitelja pred učenci.

Berolinsko šolstvo. Berlin šteje 12 gimnazij, 7 realnih gimnazij, 2 višji realki, 13 realk, 6 višjih deklških šol in 234 ljudskih in meščanskih šol. Vsako leto stanejo te šole 21,323.517 mark.

Preveč nadzorstva. Šolski voditelji berolinskega predmestja Schöneberg so dobili ukaz, da morajo vsak dan dve uri prisostvovati pouku svojega podrejenega

učiteljstva. Dolžni so tudi vse, karkoli pri pouku opazijo, takoj zabeležiti v posebno knjigo, katero je treba vsakokrat predložiti nadzorniku.

Železniška geografija v šoli. Nekatero šole na Nemškem so prosile pri železniškem ravnateljstvu za stare vozne rede in „kondukerje“, da uče mladino po njih čitati zveze vlakov, cene itd. Tudi zavod za častniške hčerke v Hernalsu je dobil v ta namen celo zalogo starih voznih redov, ker je znano, da ravno ženske, tudi učene, pridejo najbolj v zadrego, ako je treba kaj naglo poiskati v voznem redu ali v „kondukerju“ ter se zatečejo v svoji razburjenosti k železniškim vratarjem.

Časopisje v Evropi. Najnovejša statistika izkazuje, da se je l. 1904 od lanskega leta pomnožilo nemško in slovansko časopisje, in sicer nemško za 206 na 4994, češko za 61 na 957, poljsko za 18 na 322, rusko za 11 na 171, malorusko za 5 na 48 in slovensko za 1 na 59. Razun tega izhaja 586 francoskih, 478 angleških, 332 italijanskih, 122 madjarskih, 38 grških, 32 nizozemskih, 40 švedskih, 33 danskih, 26 srbskih, 16 španskih, 15 bolgarskih, 13 hebrejskih, 12 arabskih, 7 latinskih, 5 slovaških, 3 flamski in po 2 portugiška, finska in armenska časopisa.

Meščanske šole s štirimi razredi so v Aussigu, Amstettenu, Brnu, Duxu, Friedlandu, Krškem, Graslitzu, Saazu, Scheibbsu, St. Hipolitu, Trebiču in Dunajskem Novem mestu.

Preuredbo meščanskih šol je obljubil naučni minister dr. plem. Hartl deputaciji zveze avstrijskih meščanskih učiteljev.

Važen trenotek je, ko učenec izstopi iz šole. Učitelj in katehet imata zadnji-krat priliko mu prav očetovsko ljubeznjivo podati še nekaj opominov in

navodil za življenje. Katehet naj ne opusti poslavljajočega se otroka blagosloviti, da bo njegova prihodnost srečna. Ta slovesni čin se utisne otroku globoko v spomin in ga uspešno opominja v vseh dušnih nevarnostih. Ako je v dotičnem kraju primerno mladeniško društvo, naj katehet in učitelj ne opustita otroku toplo priporočiti vstop v društvo, kjer bo vedno našel močno obrambo proti nevarnostim tega sveta. Priporoča se tudi, otroku v spomin podariti primerno knjižico, katera naj mu bo zanesljiva vodnica in zvesta svetovalka v življenju. Knjižica mu pa ne bo le zakladnica lepih nauk, temveč ona ga bo tudi vedno spominjala njegovih nekdanjih učiteljev in ga bo opominjala po njihovih naukih tudi živeti.

Iz šolske statistike v Budapešti. V šolskem letu 1902/3 je bilo v Budapešti 217 ljudskih šol, in sicer 161 komunalnih, 6 državnih, 33 konfesionalnih, 10 zasebnih, 7 pa društvenih zavodov. Število učencev je znašalo 90.345; od teh po veri 52.298 katoličanov, 25.544 židov, 6691 reformiranih, 4858 evangelskih. Učnih moči je bilo 1549. — Višjih gimnazij je bilo 13 s 7238, višjih realk pa 5 s 3062 učenci. Ti so bili po veri v gimnazijah 42% rim. katolikov in 38% židov, v realkah pa 41% rim. katolikov in 49% židov.

Kristus nasprotnik verske šole! To budalost je izustil na splošnem nemškem učiteljskem shodu l. 1892. v Hallu Pestalozzijev častilec pastor Seyffarth. Dotično mesto njegovega govora se glasi: „In ali se je Gospod in Odrešenik izjavil za versko šolo? Njegove besede: Naj bo en hlev in en pastir, gotovo ne značijo tega!“ — In nemški učitelji so bili s tem zadovoljni.

Goriško učiteljstvo se je obrnilo do deželnega odbora s prošnjo za povišanje

plač. Ker tozadevni zakon ni dobil Najvišjega potrjenja, prosi zdaj goriško učiteljstvo, naj deželni odbor nakaže vsem učiteljem in učiteljicam na javnih ljudskih in meščanskih šolah primerno osebno doklado, katero naj bi dobivali do prejetja in potrditve novega zakona.

Ljudsko šolstvo v Prusiji. Prusi imajo sedaj 36 756 ljudskih šol, v katerih deluje 90.208 učiteljev.

Novo sredstvo, da bi bili učenci v šoli pazljivejši, je iznašel učitelj angleške šole v Desinheru. Vsak mesec fotografira svoj razred skupno, izključivši one, ki so se v zadnjem mesecu slabo vedli, ali pa niso bili posebno pazljivi. Sredstvo je baje tako izvrstno, da so tekom enega leta odstotki izključenih padli od 19% na $3\frac{1}{2}\%$.

„Slov. Šolska Matica“ in kranjsko učiteljstvo. O ta imenik v „Pedagoškem Letopisu“, kako toži kranjsko učiteljstvo! Vsakdo bi menil, da v njem ne bo pogršal nobenega učitelja; toda, kako se vara! Vzeli smo svinčnik v roko in prešteli vse kranjske učitelje in učiteljice, ude „Slov. Šol. Matic“ in našli smo jih celih 257, med temi 181 učiteljev in 76 učiteljic. Saj to ni niti polovica kranjskega definitivno nameščene učiteljstva! Kje je pa druga polovica? Pa recimo, da nekateri učitelji res ne zmorejo na leto 4 K, da bi sami pristopili kot udje, zakaj pa ne delujejo na to, da bi vsaj šola bila ud tega važnega društva? V letošnjem imeniku smo našli le 127 šol; kar je gotovo premalo. Ne moremo se torej čuditi, ako šteje Kranjska manj društvnikov kakor pa sosednja Štajerska. Častno za kranjsko učiteljstvo to gotovo ni!

V Idriji se je dne 23. januarja t. l. poročil gosp. Ivan Vogeltnik, vodja c. kr. strokovne šole in predsednik idrij-

ske „Podružnice Slomškove zveze“ z gdč. Hedvigo Goli. Novoporočencema kar najiskreneje čestitamo!

Razširjenje ženskih študij. Naučno ministrstvo je določilo, da smejo absolutinje raznih licejev, ako so napravile zrelostni izpit, na podlagi dopolnilne skušnje takoj vstopiti v tretji ali četrti letnik učiteljsča.

„Slovenska Šolska Matica“ Knjige „Slovenske Šolske Matic“ za l. 1903 so se razposlale že vsem gg. poverjenikom. Cenjeni društvniki naj jih torej iščejo pri njih.

Odbor.

Učiteljske plače na Hesenskem. Na Hesenskem ima ljudski učitelj od 1. do 3. službenega leta 1100 mark plače, katera se mu potem vsaka tri leta do 30. službenega leta zvišuje in sicer na 1250, 1400, 1550, 1700, 1850, 2000, 2200, 2400, 2600 mark. Z 31. službenim letom pa dobi plačo 2800 mark, kar bi bilo po naše nekako 1680 K.

Avstrijski šolski muzej. Za avstrijski šolski muzej, ki je sedaj začasno nastanjen v 9. dunajskem okraju, se bo še letos sezidala v 19. okraju krasna palača, ki bo obsegala okoli 30 velikih in svetlih dvoran.

Učiteljski sanatorij. Poljski učitelji zbirajo doneske za sanatorij (zdravilišče), kjer bode sprejemal učitelj-bolnik pomoč v nadlogah.

„Zveza staršev“ v Lvovu nudi revnim otrokom po šolskih urah v svojih hišah igrališča, učilišča, nadzorstvo, pa tudi južino. Koliko bede se s tem olajšuje, je razvidno iz tega, da zahaja v te oskrbovalnice 826 otrok, izmed katerih 278 nima nikdar toplega obeda. „Bóg zapłać!“ ki ga kliče vodstvo darovalcem, ima pač svoje najtehtnejše vzroke.

Preveč molitve v šoli. Koroški deželni šolski svet je v svoji zadnji seji sklenil, da se moli odslej naprej na ljud-

skih in meščanskih šolah samo zjutraj pred poukom in popoldne po pouku. Moliti se morajo molitve, potrjene od knezoškofijskega ordinarijata. To sleduje je gotovo dobro, kajti nekateri učitelji so dosedaj izbirali razni „mišmaš“, ki ni odgovarjal katoliškemu duhu. Nikakor pa nam ne more ugajati to, da se ne moli tudi zjutraj po pouku in popoldne pred poukom. Ali naj se otroci še bolj odtujé molitvi?

Nadzorovanje šol na Angleškem.

Vse javne šole so pod neposrednim vodstvom predstojnika (Headmaster) ali predstojnice, ki zavzemajo nekako isto stopnjo kakor naši voditelji. Oni ne poučujejo; temveč le zdaj pa zdaj nadomestujejo obolele učitelje. Njihov delokrog je nadzorovanje pouka, občevanje z oblastni in s starši otrok, določevanje razdelitve ur in vzdrževanje šolskega reda. Prva instanca za nadzorovanje učiteljevega delovanja je torej headmaster. Kadarkoli se mu zdi primerno in potrebno, vstopi v ta ali oni razred, tam posluša ali pa tudi sam poseže v pouk, da se prepriča o uspehih. — Druga instanca je krajni board-nadzornik kot pooblaščenec šolske komisije. Njegova dolžnost je, v gotovih obrokih šole pregledati. Vsako leto pride tri- do štirikrat nepričakovano v šolo, pregleda uradne knjige, sprejema predloge šolskega predstojnika gledé izpremembe učnega smotra ali šolskega oskrbovanja ter poroča o tem krajni šolski komisiji. — Tretja instanca so pa vladni nadzorniki. Vsa dežela je razdeljena v pokrajine in vsaka ima vrhovnega nadzornika. Obiskovanje šol izroči vrhovni nadzornik svojim podnadzornikom, kateri mu morajo potem poročati o tem, kar so pri nadzoru opazili. Na večjih srednjih šolah se kar hkrati prikaže po pet do deset takih nadzornikov, ki se poizgube po raznih razredih. Lahko si

mislimo razburjenje med učiteljstvom in učenci, ko se privali taka nadzorniška povodenj. Ves ta trop nadzornikov se najprej predstavi šolskemu predstojniku, potem pa hiti v posamezne razrede. In jako neuljudni so ti nadzorniki proti učiteljstvu. Ne da bi preje potrkali in mnogi še celo s klobukom na glavi vstopijo v šolsko sobo. Da bi se učitelju predstavili, to se jim zdi preponiževalno. V naglici poizvedo o čem se poučuje, potem pa kar sami začno izpraševati ne meneč se za učiteljevo metodo, ne oziraje se na zmožnosti učencev ne na predelano učno snov. Ni čuda torej, ako ob takim postopanju nalete na neuspehe in mnogi se celo drznejo takoj vpričo učencev znositi se nad učiteljevo metodo in nad dozdevanimi neuspehi. V razgovor z učiteljem se strogi gospod ne spusti, temveč učiteljevo delovanje se kar vpričo vseh učencev zavrže. Ali tako nadzorovanje pospešuje pouk? Tu odločujejo le hipni uspehi; ne ozira se nič na kakovost pouka, temveč na množino znanja in pa na to, ali se učitelj poslužuje metode, ki nadzorniku prija ali ne. Star nadzornik, kateremu so novejšie metode neznane, nadzoruje n. pr. pouk v kakem tujem jeziku. Hitro opazi, da se otroci ne trpinčijo s prazno slovnico, toda on je še vedno zaljubljen v svoja slovniška pravila — in učiteljevo delovanje je takoj obsojeno. Pa naj se učenci še tako dobro izražajo v tujem jeziku, ako pa ne vedo vsake pičice o sklanji in spregi, je ves pouk nezadosten — Pri takih nadzornikih trpé v prvi vrsti učitelji, ker jim nadzorniki niso prijateljski svetovalci, kar bi ravno morali biti. V drugi vrsti trpé učenci, ker jim s svojim okornim nepedagoškim ravnanjem oropajo zaupanje do učiteljev; tretjič trpi šola, ker ta uspeva le tam dobro, kjer složno in sporazumno deluje učiteljstvo z nadzoroval-

nimi organi in četrtič trpi tudi headmaster, ker vsaka obsodba, vsako očitaje zadene v prvi vrsti njega. Umevno je torej, da je ves zavod, od najnižjega do najvišjega vse vznepoljeno, kadar se prikaže trop teh nadzornikov.

Dekliški pouk v Egiptu. Egipčanska vlada ustanavlja v poslednjem času v večjih mestih posebne dekliške šole, ali pa podpira privatna podjetja sličnega značaja. Že čez 4000 deklic poseča vedno vladne dekliške šole. Večina deklic je iz krščanskih rodbin Koptov; pa tudi mohamedani počenjajo pošiljati svoje hčere v te učilnice. V poslednjih dveh letih se je število vseh učenk podvojilo. Leta 1900 jih je bilo samo 2050, leta 1902 pa že 4213. Pred vladnimi šolami so skrbeli za pouk egipčanskih deklic pred vsem ameriški misijonarji. V misijonskih šolah je nemara 15.000 učencev; od teh je 3500 deklic, med katerimi je 600 mohamedank.

Nekaj za učiteljice. Šolski svet v Budimpešti je sklenil, priporočati učiteljicam, da imajo nositi v šoli samo priproste toaete, se ne smejo ličiti in parfumovati, tudi ne smejo nositi zapestnic.

O vplivu šole na zdravje otrok. Če tudi se rodi več dečkov kakor deklic, je vendar pozneje več deklic, ker umrje navadno več dečkov kakor deklic. Od 5. do 20. leta so deklice navadno slabejše od dečkov, potem se to razmerje izpreminja. Doslej še nimamo temeljitih podatkov, kako vpliva šola na razvoj bolezni med otroci. Štatistike si še med seboj nasprotujejo. V Kodanju n. pr. so šteli 60% bolnih otrok v starosti do 12 let, 62% trinajstletnih, 57% štirinajstletnih. Še žalostnejše številke podaja Combe, znani otroški zdravnik v Lausanni. Druge podatke nuja washingtonska štatistika. Med dvanajstletnimi deklicami je bilo jedva 6% bolnih, tri-

najstletnih 6%, štirinajstletnih 14%. V Bostonu je bilo med 3141 dečki 31% bolnih, a med 1211 deklicami 39%. Na Danskem in Švedskem je bilo med 17.595 dečki 29% bolnih, a med 11.646 deklicami 41% bolnih za kroničnimi boleznimi. Ne smemo pozabiti, da so preiskovalci všteli razne bolezni. Nekatere bolezni, ki se javljajo šele pozno, kažejo prve sledi že v zgodnji mladosti. Dr. Jan Weley iz Bostona je preiskal 2000 deklic, preden so zapustile zavod, in je našel, da jih je 30% bolnih na očeh, 6% imajo bolna ušesa, 5% slaba pljuča, 4% srčno napako in 3% bolne ledvice.

Reorganizacija učiteljišč. Češka Revue prinaša članek, v katerem zahteva sledeče: 1. Učiteljišča naj imajo pet letnikov. 2. Naobrazba, ki jo nudijo učiteljišča, je enaka oni, ki se nudi v srednjih šolah; v petem letniku se uč pedagogika, teorija in praksa vzgoje. 3. Absolventi učiteljišč imajo ista prava kakor absolventi srednjih šol. Univerza jim je pristopna. 4. Godbeni pouk se odpravi, Pouk v modernih jezikih (ruščina in francoščina) ga nadomešča. 5. Za profesorje na učiteljiščih se imenujejo najboljši učitelji srednjih šol.

Število šol in učencev na Dunaju.

Dne 1. oktobra l. l. je bilo na Dunaju 400 šol, oziroma 436, ako se združene ljudske in meščanske šole štejejo za dve šoli. Med temi 400 šolami je bilo 36 občnih ljudskih in meščanskih šol, 82 tri-razrednih meščanskih šol (40 za dečke in 42 za deklice) in 282 ljudskih šol (138 za dečke, 133 za deklice in 11 mešanih). Med deškimi ljudskimi šolami jih je bilo 7 in med dekliškimi 6 šestrazrednic. Skupno število šolo obiskujočih otrok je znašalo 198.936, t. j. za 5259 več kakor v prejšnjem letu. Med njimi je bilo 97.757 dečkov in 101.179 deklic. Ljudske šole je obiskovalo 157.632 otrok

in meščanske šole 41.304 otroci. Največ šolskih otrok je v 16. (20.700) in v 10. okraju (18.828), najmanj pa v 1. (4011) in v 15. okraju (4338).

Nesreča v šoli. Velika nesreča se je pripetila dné 13. januarja t. l. v občinski šoli v Charlottenburgu pri Berolinu. Učitelj M. Neumann je delal poskuse z elektriko in žvepleno kislino. Kar nenkrat je skočilo nekaj isker v posodo z žvepleno kislino, na kar je ta eksplozirala in goreča tekočina je brizgnila po šoli. 15 otrok je znatno opečenih na obrazu in rokah. Zdravniki so došli takoj na mesto nesreče, obvezali ranjence in jih spravili domov. Tudi učitelj je znatno opečen.

Štatistika o dopustu na berolinskih šolah. Štatistika za l. 1902 dokazuje, da učiteljice ne morejo tako kljubovati naporom, ki so združeni z učiteljskim stanom, kakor učitelji. Imenovanega leta je dobilo na berolinskih mestnih šolah dopust 22,9% učiteljev, 34,21% učiteljic in celo 35,64% strokovnih učiteljic. Še jasneje se kaže razloček med učitelji in učiteljicami, ako se oziramo na dolgost dopusta. Na vseh 2334 učiteljev je prišlo 21.422 dni dopusta med tem, ko je prišlo na 1831 učiteljic 24.756 dni dopusta. Z drugimi besedami bi se to povedalo tako-le: Na enega učitelja pride 7,43, na eno učiteljico 14,41 in na eno strokovno učiteljico 13,51 dneva dopusta. Povprečno potrebuje torej učiteljica dvakrat toliko dopusta kakor pa učitelj.

Šole za nervozne otroke zahteva v „Wiener medicin. Presse“ dr. Stadelmann.

Otroška zavetišča. Pri pedagoškotehničnem tečaju je govoril tajnik avstrijskega katoliškega dobredelnega društva Robert Perkman o zavetiščih, v katera se sprejemajo otroci čez dan. Ti zavodi

naj bi otrokom podali to, česar jim družina ne more, ali pa noče dati. Znano je, kako zrahljane so dandanes posebno v velikih mestih družinske vezi. Oče, mati, odraščeni otroci, vsak hiti na svoje delo. Ta moderni nedostatek je dal povod, da so se začela ustanavljati omenjena zavetišča. Nujno potrebna so v velikih mestih, pa tudi v večjih obrtnijskih krajih bi uspevala prav dobro. Kdor hoče vedeti, kakšno je tako zavetišče, naj si misli veliko dvorano s potrebno opravo. To je prostor, v katerem so otroci od jutra do večera razun ur, ki jih prežive v šoli. Otroci pridejo zgodaj zjutraj in ostanejo v zavodu do sedmih zvečer. Tukaj so pod dobrim nadzorstvom, se vadijo koristnega dela in izdelujejo šolske naloge. Niso to samo otroci najrevnejših starišev, veliko je v zavodu tudi otrok, za katere bi stariši lahko skrbeli, če bi jim dopuščala opravila. Toda oče in mati gresta na delo, otrok dobi to h za kruh in ključ, gre v šolo, — če sploh gre, — ostali del dneva je pa s svojo razuzdanostjo prava nadloga someščanom. Za take otroke so zavetišča, ki o njih govorimo. Če so stariši komaj opoludne eno uro doma, kam naj gredo med dnevom z otroki? Ali k sosedom? Tem se ne godi nič boljše. Ali naj torej otroke puste same, brez nadzorstva? Vsak si lahko misli, kako pomilovanja vredni morajo biti taki otroci. Ali, oče gre na delo, mati je bolna, kam torej s kopico otrok? V sobi jih ne trpé, na hodniku jim je prepovedano biti, z dvorišča jih hitro prepodi strogi hišnik; torej ostane otrokom samo še ulica. In tukaj? Nevarna je otrokom električna železnica, še veliko večje pa so čisto druge nevarnosti, ki bi lahko otroka uničile za vedno. Treba bi bilo le vprašati kakega dunajskega policijskega uradnika in zgražati bi se morali nad tem, kar bi slišali o otrokih, ki letajo celi dan po ulicah brez nad-

zorstva. Zanimivo je pripovedoval govornik o nekem dečku, ki se je obesil, pa so mu še pravočasno prerezali vrv. Pripeljali so ga v zavetišče. Preje uporen, že tat, pripravljen za vsako hudodelstvo je zdaj priden, ubogljiv in dika zavoda. Sličnih zgledov, je rekel govornik, bi lahko navedel celo vrsto.

Gotovo, delo v takih zavodih je težko, zdelo bi se komu nemogoče. Toda imeti je le treba srce za otroke in tudi sicer neznosno delo je človeku prijetno in ljubo. Taki zavodi potrebujejo ljudi, ki ne obupavajo takoj, marveč gredo veselo na delo in deseto leto ravno tako radi in ravno tako veselo delajo, kot so delali prvo leto. Treba je v takih zavodih le velikodušnosti in dosežejo se najlepši vspehi. Pred kratkem je bila na Dunaju v nekem takem zavetišču domača predstava. Govornik je takrat lahko rekel županu Luegerju: „Vidite, gospod župan, kaj se lahko stori iz dunajskega pouličnjaka.“ — Poboljševalni zavodi pravzaprav ta zavetišča niso, marveč odstranjujejo le bolj za prihodnost nevarnosti, ki preté še dobrim otrokom. Posebno se pripravljajo otroci za poznejši poklic, v katerem naj bi bili bolj srečni, kot so bili nekdanj njihovi stariši. Ravnaajo pa se ta zavetišča po besedah Gospodovih: „Kdor sprejme koga od teh malih, ta sprejme mene.“

Na Dunaju je sedaj takih zavodov dvajset. Kdo more povedati, kaj pomeni to za Dunaj. Vsaj 1500 otrok se na ta način reši pogube. Osnovalo se je v zadnjem času na Dunaju tudi društvo „Varstvene postaje za otroke“. In kako deluje to društvo? Koliko je bilo v zadnjem času slišati o trpinčenju otrok. Imenovano društvo pa ima že deset postaj, v katerih se tisoč otrok varuje trpinčenja. Res vzvi-

šeni pojavi krščanske ljubezni! Govornik sklene z željo, naj bi se tudi v manjših krajih poskrbelo za otroke, ki imajo daleč v šolo in morajo čez poldan ostajati z doma.

Potovanje na vzhod. Nemški učitelji so v minolem lelu priredili tri potovanja v vzhodne kraje, in so se vsa prav dobro izvršila. Vsako potovanje je trajalo 5 tednov; pot pa je bila sledeča: Carigrad, Smyrna, Rhodus, Beirut, Libanon, Kaifa, Nazaret, Tiberijsko jezero, Jafa, Jeruzalem, Betlehem, Mrtvo morje, Jordan, Jeriho, Port Said, Kairo, Memphis, Aleksandrija, Brindisi, Trst, Dunaj. Tudi l. 1904 bode nekaj takih potovanj.

Drugi mednarodni kongres za pospeševanje risarskega pouka bo od 3. do 6. avgusta v Brnu na Švicarskem.

Izvrševanje novega kongregacijskega zakona na Francoskem. Glasom uradnih poročil je v 87 okrajih 3494 ljudskih šol, katere vodijo autorizirane kongregacije, in sicer: 1299 za dečke in 2195 za deklice. V Senskem okraju je 63 deških in 57 deklških šol. Od 1236 deklških šol, ki so izven Senskega okraja, jih je mogoče 685 takoj zapreti, ker so potrebni prostori že pripravljeni. Za 141 šol je mogoče potrebne prostore v najkrajšem času preskrbeti, da se drugih 240 kongregacijskih šol izprazni, bo treba javne šole prizidati in za poslednjih 170 bo treba popolnoma novih stavb. V Senskem okraju je mogoče 26 šol takoj zapreti, za 37 pa je treba prizidav ali novih stavb. Od 2138 kongregacijskih deklških šol jih je mogoče 1193 takoj zapreti, za 213 je mogoče v najkrajšem času dobiti prostorov; prizidav bo treba 266, novih stavb pa 302. V Senskem okraju so za 35 šol že pripravljeni prostori, za 22 šol pa je treba prizidav ali novih stavb.

Vabilo k družbi sv. Mohorja.

Odbor družbe sv. Mohorja v Celovcu stopa zopet pred Slovence in Slovenke s prijaznim vabilom, naj v čim največjem številu pristopijo naši družbi. — Važen je čas, ko se širom slovenske domovine pa tudi izven nje nabirajo udje, da pristopajo k Mohorjevi družbi, ko se vabijo stari družbeniki, naj ostanejo družbi zvesti tudi zanaprej, ko se pozivljajo oni, ki še niso naši družbeniki, naj se pridružijo mogočnemu krdelu, ki se vsako leto v proslavo in korist slovenstva zbira pod zastavo sv. Mohorja in Fortunata!

Prosimo čč. gg. poverjenike, naj čim preje dovršijo svoje sicer težavno, a toliko hvalevredno in koristno delo nabiranja družbenih udov, vse u de pa prosimo, naj ne le samo pravočasno vplačajo svoj donesek, da s tem olajšajo delo poverjenikom, marveč vsakdo naj se tudi potruži, da Mohorjevi družbi pridobi novih članov.

Plačilo za sedanje prispevke in raznoteri trud sprejme sleherni Mohorjan jeseni, ko se razpošiljajo družbene knjige. Odbor se nadeja, da bo letošnji naš književni dar zadovoljil vsakega Mohorjana tako glede vsebine kakor oblike. Že Koledar za leto 1904. je obširneje označil knjige, ki jih prejmo naši člani za letošnje leto, in ki so te-le:

1. „*Zgodbe sv. pisma.*“ XI. snopič. Spisal dr. Janez Krek. — Teh zgodb Slovcem na novo priporočati in hvaliti ni treba. Hvalijo in priporočajo se same! Zato poskrbite z obilnim pristopom k Mohorjevi družbi, da bode tudi ta snopič v čim največjem številu romal med Slovence!

2. „*Lurška mati božja.*“ Šmarnice in molitvenik. Spisal Janez Godec. — Šmarnična pobožnost se je zelo priljubila Slovcem in radi segajo po knjigah šmarnične vsebine. Letos praznuje katoliški svet 50-letnico, odkar se je proglasila verska resnica o neomadeževanem spočetju Device Marije. Molitvenik, dodan šmarnicam obsega razne pobožnosti, molitve za razne potrebe itd., tako da upamo, da bo i ta knjiga imela veliko privlačno silo pri nabiranju udov.

3. „*Slovenski fantje v Bosni in Hercegovini 1878.*“ Spisal Jernej pl Andrejka. — Ob 25-letnici bosenske zasedbe je gosp. pl. Andrejka, c. in kr. ritmojster cesarske straže na Dunaju, napisal lepo knjigo, ki bo drag spomin onim, ki so se l. 1878. udeleževali bojev na našem slovanskem jugu, a zelo zanimiva in podučna vsem bralcem. Knjiga je okrašena z mnogimi, večinoma izvirnimi podobami, risbami itd., ki bodo gotovo vzbudile splošno zanimanje. Letos izide prvi del, drugi sledi prihodnje leto!

4. „*Lisica Zvitorepka.*“ Učitelj Josip Brinar je zbral živalske pravljice o lisici-zvitorepki v celotno knjigo, ki je namenjena v prvi vrsti odrastli mladini, a bode ugajala tudi drugim bralcem.

5. „*Bodi svoje sreče kovač.*“, je naslov knjigi župnika Jurija Trunk-a, ki je izbral obilico naukov prav za vsakdanje življenje, učeč, kako najdemo pot do časne sreče.

6. *Koledar za l. 1905.* bode po možnosti zopet raznovrsten in zanimiv.

To je torej letošnji naš književni dar. Knjige bodo gotovo zadovoljile vsakogar in zato iskreno vabimo, da se čim največ udov vpiše v družbo.

Nabiralne pôle z denarjem naj se odboru dpošiljajo do **dné 5. marca**. Mnogo truda, sitnostij in nepotrebnih troškov povzročajo nam tisti, ki nam ne dpošljejo ob pravem času ndnine.

Posamezne ude in take kraje, ki nimajo 15 udov, pa prijazno opozarjamo, da morajo po družbenih pravilih letnini (2 kroni) dodati še 40 vinarjev za upravne stroške, namreč za zavoj, spremnico s kolekom, delo itd. Seveda morajo potem poštnino, ki znaša veliko več, še sami plačati.

Mili Bog naj blagoslovi naše delo in geslo za Mohorjevo družbo bodi: „Ne nazaj in navzdol, marveč vselej naprej in navzgor!“

V Celovcu, dné 26. prosinca 1904.

Odbor.

„Slovenski učitelj“ izhaja enkrat na mesec (15).

Cena mu je na leto 4 K, na pol leta 2 K.

Urejuje in izdaje: Fran Jaklič, učitelj. — Oblastim odgovoren: Ivan Rakovec.

Rokopisi, naročnina in reklamacije naj se pošiljajo: Uredništvu „Slovenskega učitelja“ v Ljubljani.

Tiska Katoliška Tiskarna.